

16. Frumvarp

til laga um kosningar í málefnum sveita og kaupstaða.

(Lagt fyrir Alþingi 1926).

I. kafli.

Um kosningarrjett og kjörgengi.

1. gr.

Rjett til að kjósa hreppsnefndarmenn, sýslunefndarmenn, bæjarfulltrúa, borgarstjóra (bæjarstjóra) og alla aðra starfsmenn í hreppum og kaupstöðum, er almenningur kýs, hafa allir, konur sem karlar, ef þeir:

1. Eru fullra 25 ára gamlir á kjördegi.
2. Eru fjár síns ráðandi.
3. Eru íslenskir ríkisborgarar eða hafa jafnrjetti við þá.
4. Hafa átt lögheimili í kjördæmi (hreppi eða kaupstað) síðasta árið fyrir kjördag.
5. Hafa óflekkað mannorð, og
6. Standa ekki í skuld fyrir þeginn sveitarstyrk.

Gift kona telst fjár síns ráðandi, þótt hún eigi óskilið fjárlag með manni sínum.

2. gr.

Sá er kjörgengur til starfa samkvæmt 1. gr., sem kosningarrjett hefir. Um borgarstjóra (bæjarstjóra) gildir ákvæði 1. gr. 4 tölul. þó ekki.

Ekki mega hjón nje menn skyldir að feðgatali eða niðja sitja samtímis í hreppsnefnd eða bæjarstjórn.

3. gr.

Skylt er hverjum karlmanni sjálfum sjer ráðandi, yngri en sextugum og heilum og hraustum að taka við kjöri í hreppsnefn og bæjarstjórn. Þeim, er setið hefir 6 ár samfleytt eða lengur í nefnd, er þó óskylt að taka við kjöri til hennar fyrr en 6 ár eru liðin síðan hann átti þar síðast sæti.

Rjett er konum að skorast undan kosningu.

4. gr.

Kjörstjórn úrskurðar um kjörgengi til bæjarstjórnar, borgarstjóra (bæjarstjóra) og hreppsnefnda. Skjóta má úrskurði kjörstjórnar til hreppsnefndar í hreppum og bæjarstjórnar í kaupstöðum. Hreppsnefnd og bæjarstjórn úrskurðar, hvort aðili hafi mist kjörgengi eða hvort veita skuli honum lausn eða vikja honum frá starfanum. Skjóta má úrskurði hreppsnefndar til sýslunefndar og úrskurði bæjarstjórnar til atvinnumálaráðherra.

Sýslunefnd úrskurðar þau atriði, sem í 1. málsg. segir, ef sýslunefndarmaður á hlut að máli.

Ef manni er vikið úr sýslunefnd eða bæjarstjórn, þá getur hann borið málið undir atvinnumálaráðherra.

II. kafli.

Um kjörtíma, kjörskrár, kjörstjórnir o. fl.

5. gr.

Í kaupstöðum skal bæjarstjórn vera skipuð 6—15 bæjarfulltrúum, er kosnir sjeu til 6 ára í senn. Atvinnumálaráðherra ákveður töluna í hverjum kaupstað samkvæmt tillögum bæjarstjórnar. Á hverjum 2 ára fresti fer einn hluti bæjarstjórnar frá þannig að bæjarfulltrúar hafi allir gert það að 6 árum liðnum frá kjöri sínu, eftir þessum reglum:

1. Ef talan 3 gengur upp í tölu bæjarfulltrúa, þá fer þriðjungur þeirra frá að hverjum 2 árum liðnum.
2. Ef talan 3 gengur ekki upp í tölu bæjarfulltrúa, þá skal þriðjungur þeirra fara frá fyrsta skifti, en þriðjungur að einum viðbættum annaðhvort hitt skiftið eða bæði skiftin eftir því sem á stendur.

Nú fer maður úr bæjarstjórn áður en kjörtími hans er liðinn, og skal þá kjósa í stað hans fyrir þann tíma, sem eftir er af kjörtímabili hans.

6. gr.

Í hreppi hverjum skal vera hreppsnefnd skipuð 3—5 mönnum, svo sem verið hefir, og eru þeir kosnir til 6 ára í senn. Fjölga má hreppsnefndarmönnum úr 3 í 5 með samþykki sýslunefndar. Fara hreppsnefndarmenn frá á hverjum 3 ára fresti kjörtímabils, meiri hlutinn (2 af 3 og 3 af 5) hið fyrra skiftið, en minni hlutinn hið síðara.

Fyrirmæli 2. málsg. 5. gr. taka einnig til hreppsnefnda.

7. gr.

Kosningar bæjarfulltrúa og borgarstjóra (bæjarstjóra) fara fram í janúarmánuði, en hreppsnefndarmanna á hreppaskilabingi á vor.

Ef hreppi er skift, þá skal kjósa hreppsnefnd í hinum nýju hreppum jafnskjótt sem því verður við komið.

8. gr.

Hreppsnefnd í hreppum og bæjarstjórn í kaupstöðum skal semja skrá yfir alla kjósendur í kjördæmi, er á kjördegi hafa kosningarrjett. Skulu þar vera í stafrófsröð nöfn kjósenda með stöðu, heimili og aldri. Skráin skal liggja til sýnis almenningi á hentugum stað að minsta kosti 14 daga. Kærur vegna þess, að einhver sé vantalinnt eða oftalinnt á skrá, skulu vera komnar í hendur kjörstjórnar eigi síðar en viku eftir að skráin lá frammi, og úrskurðar kjörstjórn kærurnar innan 3 daga þar frá.

9. gr.

Hreppsnefnd og bæjarstjórn kys 3 menn úr sínum flokki í kjörstjórn hverju sinni er kjósa skal bæjarfulltrúa, borgarstjóra (bæjarstjóra) eða hreppsnefndarmenn. Nú eru nefndarmenn 3, og eru þeir þá sjálfkjörnir. Eigi má borgarstjóri (bæjarstjóri) vera í kjörstjórn, er kjósa skal í stað hans.

Í hreppum skal geta kosningar í hreppsfundarboði. Ef leynileg kosning hefir verið ákveðin, skal hreppsnefnd auglýsa það viku fyrir kjörfund. Í kaupstöðum auglýsir kjörstjórn kjörfund, stað og stund, með hæfilegum fyrirvara, í blöðum eða með þeim hætti, er almennar auglýsingar eru þar birtar á staðnum.

III. kafli.

Um kosningarathöfn.

10. gr.

Bæjarfulltrúa skal kjósa leynilega hlutbundnum kosningum, með þeim hætti sem segir í eftirfarandi greinum.

11. gr.

Skrá skal á lista nöfn þeirra fulltrúaefna, sem stungið er upp á. Lista skal afhenda oddvita kjörstjórnar, er veitir vottorð um viðtöku listans, 2 sólarhringum fyrir kosningar. Meðmælendur, er hafi kosningarrjett og sje eigi færri en 20, riti nöfn sín með stöðu og heimili undir hvern lista.

Gildur er listi, þótt á honum standi færri nöfn en kjósa á fulltrúa, en ógildur, ef fleiri eru. Fult nafn hvers fulltrúaefnis, ásamt stöðu og heimili, skal á lista setja, svo að eigi verði um vilst. Nú er ókjörgengur maður á lista eða eigi þykir örugt, við hvern er átt, og skal þá strika það nafn af lista.

Úrskurð um útstrikun nafns af lista eða um ógilding nafns af lista,

skal skrá í kjörbók. Kjörstjórn er skylt að láta fulltrúafni listans eða meðmælanda í tje eftirrit af úrskurði áður en kosning byrjar.

Kjörstjórn merkir þá lista, er hún tekur gilda, hvern með sínum bókstaf (A. B. C. o. s. frv.)

12. gr.

Ef fulltrúafni eru eigi fleiri á listum, sem metnir eru gildir, en kjósa skal, þá lýsir kjörstjórn, að liðnu hádegi 2 nóttum fyrir kjörfundardag, þá menn kosna.

Nú eru fulltrúafni samtals á gildum listum fleiri en kjósa skal, og lætur þá kjörstjórn tafarlaust gera kjörseðla og festir jafnframt upp auglýsingar um það, hvaða listar sjeu í kjöri, með tilgreindum listabókstaf og nöfnum fulltrúafna.

Á kjörseðli skal öðrum megin prenta eða fjölrita þá lista, sem hafa verið teknir gildir, þannig að hver listi, með óbreyttri nafnaröð sinni, sje við annars hlið eftir stafrófsröð með glöggum langstrikum á milli, en þverstrik skulu vera milli nafna á lista hverjum. Fyrirsögn á kjörseðli skal vera: Kjörseðill við bæjarstjórnarkosning í N kaupstað, með dagsetningu og ártali. Eigi má annað á seðil lettra en nú var mælt.

Kjörseðlar skulu vera úr góðum og þykkum pappir og brotnir saman með óprentuðu hliðina út, þannig að eigi sjáist lettrið á þeim. Skal svo frá broti gengið, að auðvelt sje að leggja þá aftur í sama brot, er þeir hafa verið notaðir.

13. gr.

Bæjarstjórn sjer um, að atkvæðakassi og kjörklefi sje til taks. Kjörklefi skal vera áfastur herbergi, þar sem kosning fer fram, og þaðan að eins skulu dyr vera kjörklefa. Tjald skal festa fyrir glugga á kjörklefa, svo að eigi megi inn um hann sjá eða stinga kjörseðli út í glugga, svo að hann sjáist að utan. Lesbjart skal vera í kjörklefa og vera skal þar borð og nægilega margir almennir, svartir blýantar.

Atkvæðakassi skal vera lokaður með rífu á loki, er stinga skal kjörseðli niður um.

14. gr.

Frá upphafi kosningargerðar skulu listar með bókstöfum sínum og greinilegum nöfnum fulltrúafna vera almenningi til sýnis á kjörstað, þar sem mikið ber á þeim. Þar skal og festa upp leiðbeiningar handa kjósendum með aðalákvæðum laga þessara.

15. gr.

Kosningarathöfn hefur á því, að oddviti skýrir frá, hverjir sjeu í kjörstjórn, hve marga eigi að kjósa í bæjarstjórn, og hverja lista hann hafi fengið samkv. 11. gr. Hann sýnir atkvæðakassann, svo að það sjáist, að hann sje tómur, og lokar honum síðan. Án leyfis kjörstjórnar mega ekki vera í kjör-

stofu með henni aðrir en fulltrúaefni, 2 meðmælendur fyrir hvern lista, og kjósendur, er koma og fara.

Heimilt er bæjarstjórn að skifta kjósendum í deildir, enda skipar hún þá undirkjörstjórn í hverja deild, og hefir hver þeirra sinn atkvæðakassa og kjörklefa.

Kjósendur koma fram og kjósa í þeirri röð, er þeim sjálfum list, og eftir því, sem þeir komast að. Þá er kjörstjórn hefir kannast við mann og sannfært sig um, að hann hafi kosningarrjett, afhendir hún kjósanda kjörseðil. Fer kjósandi með hann inn í kjörklefa að borði því, er þar stendur, og gerir þar kross við bókstaf þess lista á kjörseðlinum, sem hann vill atkvæði gefa. Ef hann vill breyta nafnaröð á lista þeim, er hann velur, skal hann setja tölustafinn 1 fyrir framan það nafn, sem hann vill hafa efst, töluna 2 fyrir framan það nafn, sem hann vill láta vera annað í röðinni, töluna 3 við það nafn, er hann vill láta vera hið þriðja o. s. frv. Ef hann getur ekki felt sig við eitthvert nafn á lista þeim, er hann kys, má hann strika það út, og telst það þá eigi með við samtalning atkvæða. Krossinn við listabókstafinn, tölustafina við nöfnin og útstrikun nafns skal hann gera með blýanti, sem kjörstjórnin hefir til í kjörklefanum. Síðan brýtur kjósandi seðilinn saman í sömu brot, sem hann var í, er hann tók við honum, gengur svo inn að kjörborðinu, og stingur sjálfur seðlinum þannig samanbrotnum í atkvæðakassann, gegnum rifuna á lokinu.

Annar meðkjörstjórinn skal hafa fyrir sjer eftirrit af kjörskrá og gera merki við nafn hvers kjósanda, jafnóðum og hann hefir neytt kosningarrjettar sins, en hinn meðkjörstjórinn skal rita nöfn þeirra, er atkvæði greiða, á sjerstaka skrá með áframhaldandi töluröð fyrir framan hvert nafn. Enginn getur neytt kosningarrjettar, nema hann sje sjálfur á kjörfundi og greiði atkvæði. Nú skýrir kjósandi kjörstjórn frá því, að hann sakir sjónleysis eða annarar likamsbilunar, er kjörstjórn telur gilda ástæðu, sje ófær til að framkvæma kosninguna á fyrirskipaðan hátt, og skal þá maður úr kjörstjórn, sá er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum. Þetta skal bóka í kjörbók og greina ástæður.

Ef kjörseðill rangmerkist eða skemmist eftir að kjósandi tók við honum, þá getur hann afhent kjörstjórninni skemda seðilinn og fengið í staðinn nýjan kjörseðil, ef seðlabirgðir eru ekki þrotnar, enda sje ekki ástæða til að ætla, að hann hafi ónýtt seðilinn af ásettu ráði.

16. gr.

Kosningargerð má eigi standa yfir skemur en 3 tíma, nema allir kjósendur, sem á kjörskrá eru, hafi neytt kosningarrjettar. Þegar sá tími er liðinn og engir kjósendur gefa sig fram, greiðir kjörstjórn sjálf atkvæði, og lýsir því þar næst yfir, að kosningarathöfn sje nú lokið, og má eigi eftir það taka við neinum atkvæðum.

Óskylt er kjósanda að skýra frá því fyrir dómi, í hvaða máli sem er, hvaða lista hann hafi kosið, eða hvort hann hafi greitt atkvæði með eða móti einhverju fulltrúaefni.

Enginn úr kjörstjórn eða nokkur sá, sem samkvæmt 15. gr. er staddur í kjörstofunni, má gefa nokkrum kjósanda ráð meðan á atkvæðagreiðslu stendur, tilvísun eða áminningu um það, hvaða lista hann skuli kjósa. Enginn má heldur skýra frá því, ef hann hefir orðið áskynja um það í kjörstofunni, hvort eða hvernig einhver hefir þar kosið.

Brot gegn þessum ákvæðum varða fangelsi, eigi minna en viku einföldu fangelsi eða sektum, ef málsbætur eru, þó eigi undir 50 krónum.

17. gr.

Talning atkvæða fer fram í heyranda hljóði, þegar er kosningarathöfn er lokið. Oddviti kjörstjórnar opnar atkvæðakassann. Ef kjósendum er skift í kjördeildir, lætur kjörstjóri atkvæðaseðlana úr atkvæðakössum deildanna óskoðaða saman í hæfilega stórt, tómmt ilát með loki yfir, og skulu seðlarnir hristir vel saman, áður en talning byrjar.

Því næst tekur oddviti upp einn og einn kjörseðil í einu, og les upp listabókstaf þann, sem krossað er við á honum. Sýnir hann kjörseðlana jafnóðum viðstöddum fyrirvarsmönnum listanna og leggur síðan sammerkta kjörseðla í bunka sjer, en meðkjörstjórar merkja jafnótt á blað, hvað margir seðlar fara í hvern bunka.

Kjörseðill verður ógildur, ef sýnt þykir, að kjósandi hefir:

sett kross við fleiri en einn listabókstaf, eða tölumerkt nöfn á fleirum listum en einum,

bætt nafni eða nöfnum við á lista, skrifað nafn sitt á seðilinn, sett á seðilinn einkenni, er geti gert hann þekktanlegan, eða notað annan seðil en kjörstjórn hefir afhent honum.

Nú er eigi krossað við neinn listabókstaf á einhverjum kjörseðli, en nöfn eða nafn tölusett á einum listanum á honum, og telst sá listi þá valinn, ef ekki eru aðrir gallar á.

Þegar allir kjörseðlarnir eru upp teknir, skal telja saman, hve margir hafa valið hvern lista, og er það atkvæðatala listanna, hvers um sig. Bera skal samtölu þessara atkvæðatalna saman við samtölu þeirra, er atkvæði hafa greitt eftir skrá þeirri, sem haldin var samkvæmt 15. gr. yfir þá, sem neyttu kosningarrjettar. Ef samtölunum ber ekki saman, skal fara aftur yfir kjörseðlana alla og atkvæðaskrána, og leiðrjetta skekkjur þær, sem á kunna að hafa orðið.

18. gr.

Til þess að finna, hve mörg fulltrúa fni hafi náð kosningu af hverjum lista, skal skrifa upp atkvæðatölu hvers lista fyrir neðan sinn listabókstaf, þá helming atkvæðatalnanna, þá þriðjung þeirra, fjórðung o. s. frv., eftir því hve marga fulltrúa á að kjósa og hverjum lista getur mest hlotnast, og standi útkomutölur þessar í röð fyrir hvern lista. Síðan skal marka hæstu útkomutölurnar jafnmargar og kjósa á fulltrúa, og fær hver listi jafnmarga fulltrúa kosna, sem hann á af tölum þessum. Ef eigi standa svo mörg nöfn á lista, sem honum bera fulltrúar eftir útkomutölum, skal taka þau, sem vantar, af hinum listunum eftir sömu reglu.

Til þess að finna, hver fulltrúaefni hafa náð kosningu á hverjum lista, skal telja saman atkvæði hvers einstaks fulltrúaefnis á þann hátt, er nú skal greina:

Kjósandi telst una við röðina á lista, ef hann hefir eigi breytt henni með því að setja tölur fyrir framan nöfnin, og ef hann hefir aðeins sett tölu við eitt nafnið eða nokkur af þeim, telst hann una við röðina að öðru leyti. Oddviti kjörstjórnar tekur kjörseðlabunkana, fyrst þann, er flestir seðlar eru í, og svo koll af kolli, en meðkjörstjórar hafa fyrir sjer lista með nöfnum þeirra fulltrúaefna, sem standa á þeim lista, sem auðkendur er á þeim kjörseðlum. Oddviti tekur kjörseðlana úr bunkanum einn af öðrum, sýnir þá fyrirsvarsmönnum listans og les upp nöfnin ásamt raðartölu þeirri, er þeim ber eftir kjörseðlinum, en meðkjörstjórar rita upp atkvæðin eftir því. Sá sem fremstur stendur eða talan 1 er mörkuð við, fær heilt atkvæði. Þeir, sem eru aftar í röðinni, fá hver um sig brot úr atkvæði, er sje jafnt tölu fulltrúa þeirra, er kjósa skal, að frádreginni tölu þeirra fulltrúaefna, sem framar standa eða lægri tölu fá á kjörseðlinum, deilt með fulltrúatölunni. Síðan skulu atkvæðatölurnar lagðar saman. Ef sami maður hefir fengið atkvæði á fleirum en einum lista, sem til greina kemur eftir atkvæðamagni, þá skal leggja hinar lægri atkvæðatölur hans við atkvæðatölu þá, er hann hefir fengið á þeim lista, er hann hefir mest á, og telst sú samanlagða atkvæðatala honum þar að fullu, en nafn hans strikast út af hinum listunum. Þeir, sem hæstar hafa atkvæðatölur, eru kosnir, svo margir af hverjum lista, sem honum ber samkvæmt því, sem áður greinir. Lýsir kjörstjórn þá kosna í þeirri röð, sem upphæð útkomutalnanna til segir.

Ef jöfn verða atkvæði lista eða fulltrúaefna, og úr þarf að skera, skal hlutkesti ráða. Kjörstjórnin varpar hlutkesti á þann hátt, að hún ritar bókstaf þeirra lista eða nöfn þeirra fulltrúaefna, sem jöfn atkvæði hafa, á jafnstóra seðla, lætur seðlana samanbrotna í hylki, sem yfir er breitt, og kveður til einhvern óviðkomandi mann að draga einn seðil úr hylkinu. Sá seðill, er dreginn er, segir þá til, hvern taka skal.

19. gr.

Þegar einungis á að velja einn fulltrúa, er hann kosinn meirihlutakosningu, en að öðru leyti eftir framanskráðum reglum.

20. gr.

Hreppsnefndarmenn skal kjósa í heyranda hljóði. Hver, sem neyta vill kosningarrjettar, verður sjálfur að sækja kjörfund og skýra munnlega frá því, hvern hann kys eða hverja. Kjörstjórn ritar atkvæðin jafnóðum í kjörbók. Þá er allir viðstaddir kjósendur hafa átt kost á að greiða atkvæði og þau eru öll bókuð, skal atkvæðagreiðslu lokið, þó ekki fyrr en að minsta kosti klukkustund er liðin frá því, er hún hófst. Formaður kjörstjórnar les þá upp öll greidd atkvæði, en meðkjörstjórar rita þau upp og telja saman. Þeir, sem flest atkvæði hafa fengið, eru rjett kjörnir hreppsnefndarmenn. Hlutkesti ræður, ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði.

21. gr.

Rjett er að hafa hreppsnefndarkosningar leynilegar, ef hreppsnefnd

kveður svo á eða $\frac{1}{3}$ kjósenda lýsir ósk sinni um það skriflega fyrir oddvita kjörstjórnar 2 vikum fyrir kjörfund.

Kjósandi hver kýs svo marga menn sem kjósa skal.

22. gr.

Áður en kosning byrjar, skal kjörstjórn hafa til hæfilega marga kjörseðla, alla jafnstóra, með sama lit, gerða úr strikuðum pappír þannig:

Nr. á kjörskrá.

---

svo og lokaðan atkvæðakassa, með rifu á lokinu, og skrá yfir alla kjörgenga menn í hreppnum.

Framan við nöfn manna á kjörskránni skulu standa tölurnar 1, 2, 3 o. s. frv., eftir því sem hver er í röðinni,

23. gr.

Við húsið, þar sem kosning fer fram, skal vera annað herbergi áfast, svo lagað, að eigi verði gengið í það, nema úr kjörstofunni. Ef þess er eigi kostur, má tjalda fyrir eitt hornið á kjörstofunni, svo að eigi sjáist þangað.

Í kjörklefa skal vera borð, sem skrifa má við, og á því skrá yfir alla kjörgenga menn í hreppnum, og ritblý til afnota handa kjósendum.

24. gr.

Þá er kosning hefst, vísar formaður kjörstjórnar einum kjósenda í senn inn í kjörklefann, eftir sömu röð og kjósendur standa á kjörskrá, og fær honum einn kjörseðil.

Kjósandinn fer síðan inn í kjörklefann að borði því, er þar stendur, og athugar, hvaða tala stendur á kjörskránni fyrir framan nafn þess eða nöfn þeirra, ef fleiri en einn á að kjósa, er hann vill velja, og skrifar þær með ritblýi á kjörseðilinn, hverja tölu fyrir neðan aðra, Síðan brýtur kjósandinn seðilinn einu sinni saman, svo að letrið snúi inn, gengur inn að kjörborðinu og stingur sjálfur seðlinum í atkvæðakassann.

25. gr.

Kjörseðill er ógildur, ef einhver merki hafa verið sett á hann, sem gera seðilinn þekkjanlegan frá hinum seðlunum eða ef annar seðill er notaður.

Ef kjörseðill ónýttist hjá kjósanda, skal kjörstjórnin láta hann fá annan seðil.

Nú færir kjósandi ástæðu fyrir því, er kjörstjórn tekur gilda, að hann geti ekki vegna sjónleysis eða annarar líkamsbilunar kosið á fyrirskipaðan hátt, og skal þá maður úr kjörstjórn, sá er kjósandi nefnir til, veita honum aðstoð til þess í kjörklefanum.

26. gr.

Meðkjörstjórar skulu hafa fyrir sjer hvor sitt eftirrit af kjörskránni og gera merki við nafn hvers kjósanda um leið og hann hefir neytt kosningar-rjettar síns.

Þá er allir viðstaddir kjósendur hafa átt kost á að greiða atkvæði skal atkvæðagreiðslu lokið, þó ekki fyr en 2 klukkustundir eru liðnar frá því er hún hófst.

27. gr.

Formaður kjörstjórnar skal þá opna atkvæðakassann, er hann hefir hrist hann rækilega. Tekur hann því næst upp einn og einn kjörseðil i einu, les upp töluna eða tölurnar, sem á honum standa, og rjettir hann svo meðkjörstjórum til athugunar, en þeir merkja jafnótt á blað atkvæðatöluna við nafn hvers, sem kosinn er.

Sá eða þeir, sem flest atkvæði hafa fengið, eru rjett kjörnir.

Ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti.

28. gr.

Hreppsnefnd tilkynnir sýslumanni jafnan kosningarúrslit.

Fyrirmæli 2.—4. málsgr. 16. gr. gilda og um leynilegar kosningar utan kaupstaða,

29. gr.

Atvinnumálaráðherra ákveður hlutbundnar kosningar i hreppsnefnd, ef skrifleg krafa um það kemur frá að minsta kosti svo mörgum kjósendum, sem samkvæmt kjörskrá mundi þurfa til þess að koma með hlutfallskosningum einum manni i hreppsnefnd þar i hreppi. Kosningar fara þá með þeim hætti sem segir i 10.—18. gr. laga þessara.

30. gr.

Lausa borgarstjórástöðu (bæjarstjórástöðu) skal auglýsa með að minsta kosti 6 vikna fyrirvara. Umsóknir ásamt meðmælum að minsta kosti 100 kjósenda i Reykjavík og 30 annarstaðar skal senda til kjörstjórnar, enda auglýsir hún kosningu með hæfilegum fyrirvara. Semja skal kjörskrá með

sama hætti sem sagt var um bæjarstjórnarkosningar. Kosning er leynileg. Skal kjörstjórn láta prenta nöfn frambjóðenda á kjörseðil, og verður sá kosinn, er flest gild atkvæði fær. Hlutkesti ræður, ef tveir frambjóðendur eða fleiri fá jöfn atkvæði. Að öðru leyti skal fara eftir fyrirmælum 11.–18. gr. laga þessara svo sem við á.

31. gr.

Kosningar þær, er að framan segir, má kæra skriflega innan 14 daga fyrir bæjarstjórn í kaupstöðum og hreppsnefnd utan kaupstaða. Skal leita umsagnar kjörstjórnar um kærur, og skal hún láta uppi álit sitt innan viku í kaupstöðum og 14 daga í hreppum frá því að hún fekk kærana, og hreppsnefnd kveða upp úrskurð sinn innan 14 daga og bæjarstjórn innan viku þar frá. Úrskurði hreppsnefndar má skjóta til sýslunefndar innan 14 daga frá dagsetningu hans og úrskurðum bæjarstjórnar til atvinnumálaráðherra innan viku.

32. gr.

Kosningar í nefndir, er bæjarstjórn kýs, skulu jafnan vera leynilegar og hlutbundnar, ef fleiri skal kjósa en einn mann. Um lista, merkingu þeirra og úrskurð um úrslit kosninga fer með sama hætti sem segir í lögum um þingskóp Alþingis.

33. gr.

Í hreppi hverjum skal kjósa einn sýslunefndarmann á manntalsþingi til 6 ára, og einn varamann til sama tíma. Sýslumaður er oddviti kjörstjórnar, og skipa hana með honum 2 hreppsúar, er sýslunefnd kýs.

Kosningu skal haga eins og segir í 20. gr., enda má leynilega kosningu hafa samkvæmt 21.–27. gr.

Kæra má kosningu skriflega innan 14 daga, og sker sýslunefnd úr.

34. gr.

Helmingur sýslunefndarmanna og varasýslunefndarmanna gengur úr sýslunefnd 3. hvert ár, ef tala hreppa í sýslu er jöfn, en ella minni hluti og meiri hluti á víxl 3. hvert ár.

35. gr.

Nú er hreppi skift, og gengur þá sýslunefndarmaður hans og varasýslunefndarmaður þegar úr sýslunefnd. Á næsta manntalsþingi á eftir skal kjósa sýslunefndarmann og varasýslunefndarmann í hinum nýju hreppum, og fara þeir úr nefndinni, næst er skifti verða, eftir hlutkesti, annar ef jöfn er tala hinna nýju hreppa, en ella meiri hlutinn. Sá eða þeir, er þá verða eftir, fara næst, er skifti verða.

36. gr.

Kjósendur, sem ekki geta verið viðstaddir á kjördegi, mega neita atkvæðisrjettar síns á skrifstofu bæjarfógeta í kaupstöðum og hjá hreppstjóra

í sveitum, svo og á skipum, er úr hreppi eða kaupstað ganga, eftir sömu reglum sem gilda um kosningar til Alþingis, þegar eins stendur á.

IV. kafli.

Niðurlagsákvæði.

37. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. jan. 1927. Þeir, sem kosnir hafa verið fyrir þann tíma, halda sætum sínum, þar til þeir skyldu vikja úr þeim eftir eldri lögum.

Frá þeim tíma, er lög þessi öðlast gildi, eru úr lögum numin:

Tilsk. 20. apr. 1872, um bæjarstjórn í kaupstaðnum Reykjavík, 9. og 10. gr. og 11. gr. 2. málgr., að því leyti sem þar segir um nefndarkosningar.

Lög nr. 22 8. okt. 1883, um bæjarstjórn á Akureyri, 5.—10. gr., ásamt lögum nr. 65 14. nóv. 1917 um breytingu á þeim lögum, 2.—6. gr.

Lög nr. 43 10. nóv. 1905 (sveitarstjórnarlög) 6.—23., 55.—59. 1 málgr. og 61.—64. gr.

Lög nr. 75 22. nóv. 1907, um bæjarstjórn í Hafnarfirði, 4.—11. gr., að því leyti sem þær eru enn í gildi.

Lög nr. 49 30. júlí 1909, um breyting á lögum, er snerta kosningar-rjett og kjörgengi í málefnum kaupstaða og hreppsþjelaga.

Lög nr. 19 20. okt. 1913, um kosningar til bæjarstjórna í kaupstöðum.

Lög nr. 49 30. nóv. 1914, um breyting á tilsk. 20. apríl 1872 um bæjarstjórn í kaupstaðnum Reykjavík 1.—4. gr., að því leyti sem þær eru enn í gildi og varða kosningar.

Lög nr. 49 3. nóv. 1915, um viðauka við sveitarstjórnarlög frá 10. nóv. 1905.

Lög nr. 67 14. nóv. 1917, um bæjarstjórn Ísafjarðar, 4.—11. gr.

Lög nr. 26 22. nóv. 1918, um bæjarstjórn Vestmannaeyja, 6.—13. gr.

Lög nr. 58 28. nóv. 1919, um breytingar á lögum nr. 30 22. nóv. 1918, um bæjarstjórn á Siglufirði, 4.—11. gr.

Lög nr. 61 s. d., um bæjarstjórn á Seyðisfirði, 4.—9. gr.

Lög nr. 19 19. júní 1922, um breyting á tilsk. um bæjarstjórn í kaupstaðnum Reykjavík 20. apr. 1872.

Lög nr. 30 4. júní 1924, um kosningar í bæjarmálefnum Reykjavíkur.

Lög nr. 33 27. júní 1925, um viðauka við lög nr. 22 frá 8. okt. 1883, um bæjarstjórn á Akureyri.

Svo og öll önnur fyrirmæli í lögum, sem fara í bága við ákvæði laga þessara.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Í ráði var á Alþingi 1925 að setja millipinganefnd í sveitarstjórnarmál og fátækramál landsins, en loks var þó sá kostur tekinn, að fela stjórninni undirbúning tveggja atriða þessara mála: um aukaútsvör og kosningar, þar á meðal um kosningarrjett og kjörgengi. Hjer getur að lita frumvarp til laga um annað þessara atriða.

Það má telja heppilegt að koma saman í ein lög öllum þeim fyrirmælum, er gilda eiga um kosningar í kaupstöðum og sveitum, og samræma þau, enda var svo komið, að eigi giltu sömu lög um kosningarrjett og kjörgengi í kaupstöðum og sveitum, og ekki heldur í öllum kaupstöðunum.

Um lög þau, sem hjer verður vísað til, nægir alment að benda á 37. gr. frv. þessa.

Um I. kafla.

Frumvarpið hefur á fyrirmælum um kosningarrjett og kjörgengi, enda byggjast aðrar reglur frumvarpsins á þessu tvennu. Um einstakar greinar skal athuga:

Um 1. gr.

Skilyrði kosningarrjettar eru hjer sömu sem um alþingiskjör eftir 29. gr. stjórnarskrárinnar, að undanskildu ákvæðinu um 5 ára búseta í landinu, sem ekki hefir þótt nægilega ástæða til að taka í þetta frv.

Um 2. gr.

Akvæði laga nr. 30, 4. júní 1924 1. gr. um það, að borgarstjóraefni þurfi, eins og kjósendur, að hafa átt lögheimili í kaupstað síðasta árið fyrir kosningu, þykir ekki heppilegt, með því að það gæti vel bægt hæfum utanbæjarmönnum frá kjöri til borgarstjórastöðu. 2. málsg. er í samræmi við gildandi lög.

Um 3. gr.

Er í samræmi við gildandi reglur

Um 4. gr.

Það virðist rjett, að kjörstjórn eigi úrskurð um kjörgengi, þar á meðal um kjörgengi borgarstjóraefna, því að hentugra er, að það mál sje úrskurðað til hlitar áður en kosið er en eftir, svo að eigi sje ef til vill kosið um ókjörgenga menn, og kosning verði svo ónýtt. Annars eru fyrirmæli greinar þessarar að efni til samkvæm gildandi lögum.

Um II. kafla.

Hjer segir um það, er næst má telja grundvöll kosninga, kjörtíma, kjörskrár og kjörstjórnir.

Um 5. gr.

Eigi hæfir, að jafnmargir sje bæjarfullrúar í öllum kaupstöðum. Í kosningalögum verður að tiltaka tölu bæjarfulltrúa. En óþarft virðist að telja upp alla kaupstaðina og bæjarfulltrúa í hverjum þeirra. Það virðist mega tiltaka, hversu margir bæjarfulltrúar skuli vera hið flesta og hversu fáir hið fæsta, og að hver kaupstaður geti svo lagt til, hversu þeir skuli vera þar margir. Kjörtímabil er hið sama sem nú, en setja þarf almenna reglu um, hversu fulltrúar gangi úr nefnd, því að eigi þarf alt af að vera svo háttað, að rjettur þriðjungur fari frá hverju sinni. Þess vegna eru reglurnar í 1. og 2. tölul. Ef fulltrúar eru t. d. 7, þá ganga 2 úr eftir 2 ár, aðrir 2 eftir 4 ár og 3 eftir 6 ár. Ef þeir eru 8, þá ganga 2 úr eftir 2 ár og 3 eftir 4 og 6 o. s. frv.

Um 6. og 7. gr.

Eru samkvæmar reglum sveitarstjórnarlaga nr. 43, 1905 og kaupstaðalaganna.

Um 8. gr.

Einnig samkvæm gildandi lögum að efni til.

Um 9. gr.

Sömuleiðis. Um auglýsingu leynilegra kosninga í sveitum segir nú í lögum nr. 49, 1915.

Um III. kafla.

Um þetta eru reglur, er í kaupstöðum gilda, í lögum nr. 20, 1913 og lögum nr. 30, 1924 (Reykjavík), og í 18. gr. sveitarstj., um opinberar kosningar í sveitum, og loks í lögum nr. 49, 1915 um leynlegar kosningar þar.

Um 11.—19. gr.

Þær eru teknar úr lögum nr. 20, 1913, nema hvað orðalagi er allviða vikið við og málið stýtt.

Um 20. gr.

Hjer er tekin reglan um opinberar og óbundnar kosningar í hreppsnefnd úr lögum nr. 43, 1905 18. gr.

Um 21.—27. gr.

Þær eru teknar úr lögum nr. 49, 1915. Sú er aðalbreyting, að kjósandi hver getur ekki gefið nokkrum manni meira en 1 atkvæði. Reglan í l. nr. 49, 1915, þar sem kjósanda er leyft að gefa sama manni svo mörg atkvæði sem hreppsnefndarmenn skal kjósa, gæti leitt til þess, að eigi yrði svo margir kosnir, og mun líka vera einstæð. Reglan í 29. gr. um hlutbundnar kosningar í sveitinni getur bætt úr því misrjetti, er minni hluti kann að verða beittur. En tilætlun með áður nefndri reglu í l. nr. 49, 1915 mun hafa verið að vernda hags-

muni minnihlutans. Breytingin á kjörseðlinum og á orðalagi í 2. málsgr. 24. gr. sbr. 2. málsgr. 4. gr. l. nr. 49, 1915, stafar af breytingu á áðurnefndri reglu.

Um 28. gr.

1. málsgr. er samþjóða 20. gr. sveitarstjórnarl. nr. 43, 1905. Í 2. málsgr. er nýtt og sjálfsagt ákvæði.

Um 29. gr.

Er nýmæli. En auðsætt virðist, að víða í hreppum sje eða geti orðið full ástæða til að vernda minni hlutann eins og nú er gert með hlutbundnum kosningum í kaupstöðum. Það er ætlast til þess, að hlutbundnar kosningar verði, eitt skifti fyrir öll, ákveðnar í hreppi, þegar skilyrði til þess eru fyrir hendi. Skapar sú ákvörðun kjósendum og kjörstjórn yfirleitt sömu rjettindi og skyldur sem segir í 11.—18. gr. frv.

Um 30. gr.

Það er ætlast til, að sama meðferð verði höfð á borgarstjórákjöri í öllum kaupstöðum landsins. Í Reykjavík segir nokkuð um þessar kosningar í lögum nr. 30, 1924, 4. og 6. gr. og í reglum um borgarstjórákosningu 26. mars 1920 (Stjt. B, bls. 24—28). Er ætlast til, að kosningar þessar fari með sama hætti sem bæjarstjórnarkosningar, að því leyti sem eigi eru gerðar undantekningar í greininni, og að því leyti sem ákvæðin um bæjarstjórnarkosningar eiga ekki sjerstaklega við hlutbundnar kosningar.

Um 31. gr.

Er samkvæm gildandi reglum í öllu verulegu.

Um 32. gr.

Það virðist í bestu samræmi við hlutbundnar bæjarstjórnarkosningar, að nefndarkosningar innan bæjarstjórnar verði einnig hlutbundnar, eins og hafa má þær í Reykjavík eftir lögum nr. 19, 1922 og Akureyri samkvæmt lögum nr. 33, 1925.

Um 33.—35. gr.

Eru að efni til samkvæmar í aðalatriðum fyrirmælum sveitarstjórnarlaga nr. 43, 1905, 55., 56. og 59. gr., og 61.—64. gr., um kjör sýslunefndarmanna, og lögum nr. 49, 1915 um leynilegar kosningar þeirra.

Um IV. kafla.

Aðalákvæðin um kosningarrjett og kjörgengi, kjörskrár og kjörtíma m. fl. eru í greinum kaupstaðalaganna, sem falla úr gildi, ef frv. þetta verður að lögum, og eru þau þar auðfundin.